

Twee halve zerkstenen in de Nederlands Hervormde kerk te Wageningen digitaal verenigd

Anton C. Zeven, Wassenaar (2015)
anton.zeven@hetnet.nl

Sleutelwoorden: Nederlands Hervormde kerk in Wageningen, grafzerk, Derck van Ommeren

In 1940 en in 1945 werd de Nederlands Hervormde of Grote Kerk ernstig beschadigd. Voordat de restauratie van de kerk begon heeft men geen aandacht gegeven aan de stenen of *sarcken*. Deze grafzerken waren voorzien van een familiewapen, of alleen een naam, een grafnummer, een merk of niets. Toentertijd wilde men snel weer opbouwen en belangstelling voor het eigen verleden in Nederland beperkte zich tot de Romeinse tijd, grote gebouwen, terpen e.d. Zo is er veel materiaal van de kerkvloer, naar men mij verteld heeft, in de tankgracht ten westen van de stad gegooid.(1)

De nog bruikbare grafzerken, waarvan ongeveer tien een grafnummer of een naam of een wapen hebben, heeft men in het koor als kerkvloer van de kerk willekeurig teruggelegd. Het is mogelijk dat een aantal stenen met hun onderkant zijn teruggelegd, waardoor gegevens zoals nummer, naam of wapen niet zichtbaar zijn.

Twee halve stenen trokken speciaal mijn aandacht. Een daarvan ligt in het midden van het koor, de andere tegen de zuidmuur van het koor. Op één de naam DERCK en het cijfer 2, en op de ander de naam ^VOMMER en het nummer 42. Men mag veronderstellen dat met de naam ^VOMMER de familienaam Van Ommeren bedoeld wordt.

Uit een nog te publiceren studie kende ik uit het archief (2) het grafnummer 242 met de naam Derck Van Ommeren. Ik vond dit gegeven in het archief daterend van 1713 (3). Dit bracht mij op het idee de twee helften digitaal tegen elkaar aan te leggen (afb. 1).. Rechts was er misschien

oostzijde

Afb. 1. Twee helften van steen 242. Samen vormen zij één van de vier stenen die op het graf van Derck van Ommeren lagen.

westzijde

nog een steen met de letters EN om van OMMER de naam OMMEREN te maken. Maar zekerheid heb ik niet. Immers iedereen in die tijd wist dat de naam op de zerk naar Derck van Ommeren refereerde.

Volgens de graflijst was in 1681 Gerret van Ommeren eigenaar van dit graf. Hij zal de (groot)vader van Derck zijn. In ca 1725 worden grafkosten door Gijsb. van Nieuwenhuysen betaald (4). Waarom hij dat deed en hoeveel hij betaalde hij? In 1756 wordt het graf met de naam DERCK ^VOMMEREN beschreven en een jaar later, op 29 november 1757 “*blijkt het graf eigendom van Evert van Ommeren te zijn*” (5). Derck was getrouwd met Margriet Finselaar en hun zoon Evert met Cornelia van Ede en na haar overlijden met Dirkje van Sadelhof. Evert zal het graf wel “geërfd” hebben.

Als bijzonderheid vermeld ik nog dat het Kerkbestuur van tijd tot tijd noteerde wie de eigenaar van een particulier graf was. De eigenaar was vrij om wie dan ook in zijn graf te doen begraven, mits er 1 voet (30 cm) zand lag tussen de deksel van de bovenste kist en de deksteen. Het inhuren van de koster, van twee grafdelvers en eventueel van de predikant was een particuliere aangelegenheid. Hierdoor zijn de namen van de begraven personen in de gehuurde graven wel bekend en die in particuliere graven niet.

Bij afbeelding 1 vermeld ik nog westzijde en oostzijde. De reden is dat een overledene met het hoofd aan de westzijde lag. Zo kon hij of zij Christus bij zijn terugkomst meteen zien. Daarom zullen ook de grafnummers en eventuele namen zo zijn aangebracht dat men staande aan het voeteneinde van het graf – dat wil zeggen het westeinde van het graf - het nummer of de naam goed kon lezen.

Begraven op het kerkhof of elders

Over het begraven op het kerkhof, dus het gebied om de kerk, is voor Wageningen niets in het archief te vinden. De koster of doodgravers zullen wel bepaald hebben waar iemand begraven kon worden. Zij zullen geweten hebben waar iemand eerder begraven was. Verder heb ik niets gevonden over stenen zerken op het kerkhof. Of werd op een houten plank(je) de naam van de overledene vermeld?

Na overlijden binnen de stad en schependom van Wageningen mocht men elders begraven worden. Men was dan wel verplicht een bedrag aan het kerkbestuur te geven. Of dit altijd gebeurde, is een onbeantwoorde vraag. Personen uit Wageningen-Noord werden vaak in Bennekom begraven. Daar gingen ze ook al heen om ter kerke te gaan. Personen, waarvan elders een familiegraf bestond, zullen in hun familiegraf zijn bijgezet.

Bronnen

(1) Zeven, A.C. 1981. Grafzerken van de Ned. Herv. kerk. Oud-Wageningen 9: 52,

Gemeentearchief Wageningen, Kerkvoogdij der Ned. Hervormde Gemeente te Wageningen (inventaris Alb. Oltmans). 1928.

(2) Zeven, A.C. Begraven en begravenen in de Nederlands Hervormde kerk te Wageningen (werknaam).

(3) Inv. nr. 181. Register van de groeven en grafsteden (en hun eventuele eigenaren) in de Kruijskercke deser stadt (Wageningen). 1713. Afschrift 1725.

(4) Inv. nr. 182. Memorie van de groeven in de Kerck, ca 1725.

(5) Inv. nr. 193. Stukken betreffende de afrekening van de stadssecretaris Cras met de kerkmeester Peter van Baak van de ingevorderde bedragen wegens de verhoging der grafsteden. Ik vond gegevens over vijf verhogingen: 1713, 1723, 1731, 1742 en 1757. Klaarblijkelijk moest er om de 10 jaar verhoogd worden.

Onder verhoging wordt verstaan dat de gehele kerkvloer of een deel een ervan door het aanbrengen van een laag zand enige tientallen centimeters hoger kwam te liggen. Dit betekende ook dat de muurtjes van de gemetselde graven moesten worden verhoogd. Hierna werden de zerken etc. weer teruggebracht en lag de kerkvloer weer gelijk. Uiteraard moesten de eigenaren betalen. Het aanbrengen van een laag zand was een veel toegepast middel om vervuilde lagen, ook in huis en straat te bedekken/af te dekken. “*Zand erover*”. Dankzij dit gebruik kunnen archeologen veel opgraven.